

A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉS ÉS ALANYAI

I. A fogyasztóvédelmi jog megjelenése az európai integráció folyamatában

A fogyasztóvédelem (a fogyasztók védelme) olyan szemléletet, illetve politikát jelent, amely alapján a *gyengébb fél szükséges védelme* teóriájának része.¹ Bár a fogyasztóvédelem joga a XX. század terméke, annak gyökerei már az ókorra visszavezethetők.² Európában a fogyasztóvédelmi jog kialakulása, fejlődése nagyban köthető az Európai Unióhoz. A Római Szerződében, 1957-ben még nem szerepelt az Európai Gazdasági Közösség alapvető céljai között, hanem majd csak az 1970-es évek elején kezdtek azzal foglalkozni. Ekkor került napirendre a fogyasztói jogok biztosításának igénye. 1972-ben merült az fel a párizsi csúcstalálkozón, hogy az életminőség és életszínvonal védelmét, amely nem mellel a Közösség alapfeladatai között szerepel, a fogyasztóvédelem és a környezetvédelem útján lehet megvalósítani, elérni. Ettől kezdve figyelhető meg a fokozatos térnyerése a fogyasztóvédelmi politikának.

A Bizottság 1973-ban a fogyasztóvédelemmel foglalkozó szervezeti egységet hozott létre. Ezt követően fogyasztóvédelmi program megalkotására került sor. Előbb három ötéves fogyasztóvédelmi program (1975-80, 1981-85, 1985-1989) váltotta egymást, újabb és újabb eredményeket produkálva, majd következtek a hároméves fogyasztóvédelmi programok.

Jelentős előrelépést az Egységes Európai Okmány jelentett a fogyasztóvédelmi jog területén, hiszen az EEO előtt a fogyasztóvédelem, mint önálló cím nem szerepelt az Európai Közösségek Szerződésében, hanem a mezőgazdasággal, a versenyjoggal és az állami támogatásokkal összefüggésben említették csak.³ Ekkor az EKSz. harmadik

¹ CSÉCSY- FÉZER- HAJNAL- KÁROLYI- PETKÓ- TÖRŐ, *A gazdasági szféra ügyletei*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009.

² FAZEKAS Judit: *Fogyasztóvédelmi jog*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.

³ OSZTOVITS András (szerk.), *Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2008.

részében önálló címben került elhelyezésre szabályanyaga. A szabályozás a Közösség feladatát a fogyasztóvédelem erősítéséhez való hozzájárulásban jelölte meg.

A Maastrichti Szerződés ismét előrelépést hozott: a fogyasztóvédelmet önálló közösségi politikaként határozta meg, s e változást az EK Sz-be is bevezetésre került. A Közösség fogyasztóvédelmi hatásköreinek alapjai kerültek így lefektetésre, s ez már a Közösségi intézmények mindegyikét arra kötelezte, hogy célként a fogyasztóvédelmet is szem előtt tartsák, s a Közösségnek hozzá kellett járulnia a fogyasztóvédelem magas szintjének eléréséhez.⁴

Az Amszterdami Szerződés is újabb jelentős lépést tett a fogyasztóvédelmi szabályozás mai arculatának kialakítása érdekében. Kimondásra került az a tétel, hogy minden más közösségi politika és tevékenység meghatározásakor és végrehajtásakor a fogyasztóvédelmet, annak követelményeit is figyelembe kell venni.⁵ A rendelkezések pedig immár egyenesen a fogyasztóvédelem terén a magas szint biztosítását írták elő megvalósítandó célként.⁶

II. A fogyasztók védelme hazánkban

1991. december 16-án Brüsszelben megszületett az Európai Megállapodás, amelyet Magyarország az Európai Közösségekkel és azok tagállamaival írt alá, s mely egy társulási megállapodás volt. A szerződés célja egy politikai párbeszéd megteremtése volt a felek között, kialakítani egy széles gazdasági, kulturális, pénzügyi együttműködést.⁷

Kihirdetésére az 1994. évi I. törvénnyel került sor. A megállapodás lényeges elemét képezte annak 68. cikke, amely a „Jogközelítés” címet viseli, s meghatározta a

⁴ OSZTOVITS András (szerk.), *Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2008.

⁵ Ez az ún. horizontális klauzula.

⁶ OSZTOVITS András (szerk.), *Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2008.

⁷ VÁRNAY Ernő- PAPP Mónika, *Az Európai Unió joga*, KJK. Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.

jogszabályok közelítésének kiemelt területeit. A kiemelt területek egy jelentős szegmensét képezte a *fogyasztói érdekvédelemmel* kapcsolatos szabályozás.⁸

Magyarország 10 évet kapott a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos szabályainak a közösségi jogi szabályokhoz való közelítésére, valamint a közösségi mércével is megfelelő színvonalú fogyasztóvédelem nyújtására.

1995-ben az Európa Tanács által kiadásra került az ún. Fehér Könyv, melynek mellékletének 23. fejezete meghatározta a fogyasztóvédelmi szabályozás területén elvégzendő feladatokat.

Magyarország egy átfogó, az Európai Unióban elismert fogyasztói jogokat egységesen szabályozó fogyasztóvédelmi törvény megalkotásával tett eleget a Megállapodásból folyó kötelezettségeinek. Így született meg az 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről.

Természetesen a fogyasztóvédelem iránti igény nem csak az Európai Közösségek (Európai Unió) nyomására alakult ki. Már a rendszerváltás megtörténte után intenzív igény jelentkezett a fogyasztóvédelmi szabályok kidolgozására, alkalmazására.

1991-ben létrehozták a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget, és ezt követően sorra születtek a döntő fontosságú jogszabályok, példának okáért a 117/1991. (IX. 10.) Kormányrendelet a jótállási kötelezettségről, a 1993. évi X. törvény a termékfelelősségről, az 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról.⁹

Az 1959. évi IV. törvény a Polgári törvénykönyvről is tartalmazott fogyasztóvédelmi tárgyú rendelkezéseket. A Ptk. 1977-es módosítása volt az első olyan szabályozás, ami már foglalkozott a fogyasztókkal, mégpedig oly módon, hogy tartalmazta azon

⁸ 1997. évi CLV. törvény indokolása

⁹ FAZEKAS Judit, *Fogyasztóvédelmi jog*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.

általános szerződési feltételek megtámadásával kapcsolatos rendelkezéseket, amelyek a jogi személyeknek egyoldalú előnyt tartalmaztak.¹⁰

A fogyasztóvédelmi jog fejlődése mind magyar, mind uniós vonatkozásban a mai napig tart. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt a 2005/29/EK Irányelv miatt teljes mértékben át kellett dolgozni, a változások többsége pedig már 2008. szeptember 1. napjával hatályba is lépett.

Megalkotásra és elfogadásra került a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. Törvény, valamint pontosították a reklámtevékenység szabályait a 2008. évi XLVIII. törvénnyel.

III. Fogyasztói szerződések

A Polgári Törvénykönyvet módosította a 2002. évi XXXVI. törvény. Ekkor került be a Polgári Törvénykönyv értelmező rendelkezései közé a fogyasztói szerződés szabályozása, fogalma. Ez alapján fogyasztói szerződés az a szerződés, amely fogyasztó és olyan személy között jön létre, aki (amely) a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti. A törvény jótállásra és kellékszavatosságra vonatkozó szabályai alkalmazásában az a szerződés minősül fogyasztói szerződésnek, amelynek tárgya ingó dolog, kivéve a villamos energiát, a - tartályban, palackban vagy egyéb módon korlátozott mennyiségben vagy meghatározott űrtartalommal ki nem szerelt - vizet és gázt, továbbá a végrehajtási eljárás vagy más hatósági intézkedés folytán eladott dolgot, valamint az olyan árverésen eladott használt dolgot, amelyen a fogyasztó személyesen részt vehet (fogyasztási cikk).¹¹

Szerződési típusokat tekintve olyan szerződéseket tartoznak a fogyasztói szerződések közé, amelyek ugyan valamely tradicionális szerződési alaptípusba sorolhatók, ám megkötésük valamilyen okból speciális, mert például hátrányosan befolyásolják, vagy

¹⁰ CSÉCSY- FÉZER- HAJNAL- KÁROLYI- PETKÓ- TÖRŐ, *A gazdasági szféra ügyletei*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2009.

¹¹ 1959. évi IV. törvény Ptk. 685. § e) pont

korlátozzák a fogyasztó választási szabadságát. Emiatt pedig indokolt lehet többletgaranciák nyújtása.

Fogyasztási szerződések esetén ilyen garancia az írásbeliség. Bár az egyes ide tartozó szerződés fajtáknál eltérően van az írásbeliség szabályozva. Így például van, amikor a szerződét megelőzően folytatott tárgyalásokat kell írásban rögzíteni, mint például üzleten kívül kötött szerződéseknél nem kell magát a szerződést írásba foglalni, de az elállási jog gyakorlásáról való megfelelő tájékoztatást, és egyéb információkat, igen. A második esetben pedig csak magát a szerződést kell írásban rögzíteni, amire példaként a fogyasztási kölcsönszerződések hozhatók. A harmadik esetkörben mind a szerződéskötést megelőző szakasz nyilatkozatait, mind a szerződést magát írásba kell foglalni. Erre példa az utazási szerződések, távollévők között kötött szerződések köre. Garanciát jelent az is, hogy a fogyasztóval szerződő vállalkozást többlettájékoztatási kötelezettség terheli. A tájékoztatásnak meghatározott tartalmi elemekre kell kiterjednie, amit általában a vonatkozó jogszabályok külön meg is határoznak¹², s annak kellően világosnak, egyértelműnek és pontosan megfogalmazottnak kell lennie. Vannak esetek, amikor a jogalkotó kétszeres tájékoztatási kötelezettséget is előír.¹³ A tájékoztatási kötelezettség elmaradása ráadásul adott esetben súlyos jogkövetkezményeket vonhat maga után.¹⁴

A fogyasztói szerződéseknél a garanciák sorát bővíti a bizonyítási teher általános szabályoktól való esetleges eltérése, amikor nem a fogyasztónak kell bizonyítania igazát, hanem a jogalkotó a fogyasztóval szerződő félre telepíti ezt a kötelezettséget.

A fogyasztói szerződések talán leglényegesebb garanciális szabálya a feltétlen elállási jog biztosítása a fogyasztó számára. E jogával élve a fogyasztó az egyes szerződési típusok szabályainál meghatározott határidőn belül indoklási és kártérítési

¹² Mint például a 281/2008. (XI. 28.) Kormányrendelet az utazási szerződésekről meghatározza azokat a legfontosabb tartalmi elemeket, amire mindenképpen ki kell terjednie a tájékoztatásnak.

¹³ Távollévők között kötött szerződések esetén így a szerződés megkötése előtt, szóban elhangzott információkat is köteles írásban rögzíteni, és a fogyasztó részére azt átadni a vállalkozás.

¹⁴ Például az üzleten kívül kötött szerződéseknél a tájékoztatási kötelezettség elmaradása a szerződés semmisségét eredményezi.

kötelezettség nélkül állhat el a szerződéstől.¹⁵ A Polgári Törvénykönyvben az abszolút elállási jog jogintézménye korábban ismeretlen volt, a nyugati fogyasztóvédelmi mozgalmak hatására került abba bele. Addig csak az objektív elállási jog¹⁶ és a szubjektív elállási jog¹⁷ volt szabályozva. Az Új Polgári Törvénykönyvbe új elnevezés alatt fog bekerülni, mint a fogyasztó különös elállási joga.

Az európai szabályozás abban az esetben, ha a jogviszonyban nemzetközi elem is megjelenik, tartalmaz jogválasztást korlátozó nemzetközi magánjogi rendelkezést. Ez a fogyasztókat védi a szolgáltató által gyakorolt attól a hatástól, ami arra irányul, hogy a szolgáltató a saját székhelyét kösse ki az igényérvényesítés kizárólagos fórumaként, megakadályozva ezzel a fogyasztó jogérvényesítését, illetve pénzügyi, költségbeli és a jogrendszer nem ismeréséből származó akadályokhoz kötve azt.

A fogyasztói szerződések célja a fogyasztó érdekeinek mind hathatósabb védelme, valamint a felek között megbomlott egyensúlyi helyzet visszaállítása, így fontos, hogy a jogszabályokban rögzített fogyasztók védelmét szolgáló előírásoktól ne lehessen eltérni, vagyis az ne diszpozitív, hanem kógens feltétel legyen. Így fogyasztói szerződések esetén egyoldalú kógencia érvényesül. A fogyasztók hátrányára nem lehet eltérni, amennyiben pedig mégis ilyen rendelkezést vesznek a szerződés szabályozási körébe, úgy az a feltétel semmis lesz, úgy kell tekinteni, mintha a felek ki sem kötötték volna. A fogyasztó által tett olyan jognyilatkozat is semmis lesz, amelyben a fogyasztó lemond az őt egyébként megillető jogokról. Semmis tehát a fogyasztó joglemondó nyilatkozata. Ezzel az intézkedéssel a jogalkotó a szerződési szabadság elvének korlátozását valósítja meg, meghatározva a szerződés tartalmát, létrejöttének módját és menetét is.

¹⁵ Az angol jogi nyelvben ezt nevezik az ún. „cooling off period”-nak, kijózanodási periódusnak, mely a fogyasztóvédelem egyik legfontosabb kötelmi biztosítója.

¹⁶ Indoklás nélküli elállási jog, a teljesítést megelőzően gyakorolható, szerződés vagy jogszabály teszi lehetővé gyakorlását, azonban az elállást gyakorló fél köteles megtéríteni a másik félnek az elállással okozott károkat.

¹⁷ A szankciós elállási jognak is nevezett elállási jog ez, melyet a jogosult a kötelezett felróható szerződésszegése következtében gyakorolhat.

IV. Az új Polgári Törvénykönyv rendelkezései a fogyasztói szerződésről

2009. őszén elfogadta az Országgyűlés a hosszú évek jogalkotási munkájának eredményeként - jó néhány tervezet megvitatása és átdolgozása után - megszületett új Polgári Törvénykönyvet.¹⁸

Az elfogadott és várhatóan 2010-2011-ben hatályba lépő¹⁹ Polgári Törvénykönyv immár nem az értelmező rendelkezései között foglalkozik a fogyasztói szerződéssel, hanem egy külön fejezetben. Így az Ötödik könyv II. Fejezete tárgyalja a fogyasztói szerződéseket, bár megjegyzendő, hogy csak igen röviden teszi ezt most is, az alapvető szabályok lefektetésére koncentrálna.

Az új szabályozás rögzíti, hogy fogyasztói szerződés jön létre, ha önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében eljáró személy egy vagy több fogyasztóval köt szerződést.

A törvény bővíti eddigi szabályozási körét annyiban, hogy meghatározza, hogy a törvénynek vagy a törvény felhatalmazása alapján más jogszabálynak a fogyasztói szerződésre irányadó szabályait - a törvény eltérő rendelkezése hiányában - alkalmazni kell arra a szerződésre is, amelyet a legalább középvállalkozásnak számító vállalkozás köt alapítvánnyal, egyesülettel, társasházzal vagy legfeljebb mikrovállalkozásnak minősülő vállalkozással.

Kiemeli a törvény a fogyasztóval szerződő fél különös tájékoztatási kötelezettségét, - valamint ennek megtörténtének bizonyítását is a vállalkozásra telepíti,- mely kötelezettség eddig csak alapelvi szinten, az uniós szabályozásban, illetve az egyes fogyasztói szerződésnél irányadó szabályok meghatározásánál került megfogalmazásra, a Polgári Törvénykönyv eddig nem részletezte azt e témakörben külön. A törvény alapján így, ha a fogyasztóval szerződő félnek jogszabály -

¹⁸ 2009. évi CXX. törvény

¹⁹ Az eredetileg 2010. május 1-re tervezett hatálybalépés várhatóan az alapelvek és a második könyv túlnyomórészt jogbővítő rendelkezéseinek kivételével 2011. január 1-jén lépne hatályba az elképzelések szerint.

különösen a távollevők között, valamint az üzleten kívül fogyasztóval kötött szerződés esetében - külön tájékoztatási kötelezettséget ír elő, a kötelezettet terheli annak a bizonyítása, hogy e kötelezettségének eleget tett.

Fentebb már említésre került a fogyasztó különös elállási joga, mely egy új jogintézményként került be a törvény szabályai közé. Kimondja a jogszabályhely, hogy jogszabály - különösen a távollevők között, valamint az üzleten kívül fogyasztóval kötött szerződés esetén - feljogosíthatja a fogyasztót, hogy a szerződéstől meghatározott határidőn belül indokolás nélkül elálljon, s ebben az esetben az elállás jogkövetkezményeit is az elállás jogának gyakorlását lehetővé tevő jogszabály állapítja meg.

Véleményem szerint az, hogy a fogyasztói szerződések szabályozása átkerült a Polgári Törvénykönyv szabályozási tárgykörébe, s már nemcsak annak értelmező rendelkezései között szerepel, jelzi a terület iránti figyelem és jogalkotási szükséglet fontosságát, jelentőségét. Jelenti ez az Európai Unió egyre erősödő jogalkotását is ezen a területen, mely természetesen megjelenik, meg kell, hogy jelenjen a hazai szabályozásban is. Az Európai Unió legújabb fogyasztóvédelmi tárgyú irányelvei, illetve ezek tervezetei már célként határozzák meg a minimumharmonizációs követelmények alkalmazása helyett a maximumharmonizáció előírását, egységes szabályozását teremtve így meg a fogyasztóvédelemnek az Európai Unió valamennyi tagállamának területén.

V. A fogyasztói szerződés egyik alanya: a fogyasztó

A fogyasztóvédelmi szabályzás történetében az egyik legtöbb problémát a fogyasztó meghatározása okozott a jogalkotók és jogalkalmazók számára egyaránt. Rengeteg eltérő irány és törekvés volt a fogalom kimunkálásának folyamata során. Mindennek hatását felerősítette az is, hogy a bírói gyakorlat és a hatósági jogalkalmazás,

joggyakorlat is jelentős eltéréseket mutatott. A fogyasztó magánjogi védelmének határait azonban elkerülhetetlenül rögzíteni kellett.²⁰

A fogyasztó fogalma végül több jogszabályhelyen is rögzítésre került, ráadásul eltérő tartalmakkal. Az adott rendelkezéseket persze mindig az adott jogszabály által meghatározott körben kell alkalmazni, azokra a jogviszonyokra, melyekre a jogszabály tárgyi hatálya kiterjed.

A fogyasztó fogalmának elemzése során így a vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről, az új Polgári Törvénykönyv, a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, a tisztességtelen piaci magatartásról és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, a 2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról, valamint a 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól. Vizsgálódásaink során nem hagyhatjuk figyelmen kívül az Európai Bíróság esetjogában kimunkált fogyasztó fogalmat sem.

A.) Polgári Törvénykönyv és a fogyasztóvédelmi törvény

A Polgári Törvénykönyv alapján a fogyasztó a gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül eső célból szerződést kötő személy.²¹ Hasonlóan szabályozza a fogyasztó fogalmát a fogyasztóvédelemről szóló törvény, bár egy kicsit tágabb kört von szabályozása alá, mint a Polgári Törvénykönyv.

A változások eredményeként²² fogyasztó tehát a fogyasztóvédelmi törvény szerint az az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.²³

²⁰ SZIKORA Veronika (szerk.), *A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és a gyakorlatban*, Debrecen, 2007.

²¹ 1959. IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 685. § d) pont

²² 2008. októberi jogszabály módosítás

²³ 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről, 2. § a) pont

Megállapítható ennek alapján, hogy a fogyasztó fogalmát a fogyasztóvédelmi törvény a 2145/1996. (VI. 13.) Kormányhatározattal és az Európai Bizottság fogyasztóvédelmi jellegű jogszabályaival összhangban határozza meg.

Elmondhatjuk, hogy a két törvény fogalomhasználata hasonló, azonban gyakorlati szempontból különbség van köztük. A fogyasztó mindkettő szerint olyan természetes személy (tehát a jogi személyek ki vannak zárva e körből), aki gazdasági, szakmai tevékenységén kívül köt szerződést, vagy a szerződési ajánlat címzettje. A két törvény által alkalmazott fogyasztó definíció között a lényegi különbséget az adja, hogy a Polgári Törvénykönyv szabályait csak már megkötött szerződés esetén lehet alkalmazni, míg a fogyasztóvédelmi törvény szabályait abban az esetben is alkalmazni kell, ha a fogyasztó még csak az ajánlatot kapta meg, és a szerződést még nem kötötte meg, vagy nem is fogja azt megkötni.

A fogyasztó fogalmi definíciója 2008-ig másképp került értelmezésre. Mind a Polgári Törvénykönyv, mind a fogyasztóvédelmi törvény alapján ugyanis a fogyasztó fogalmába nemcsak a természetes személyek tartoztak bele, hanem a jogi személyek is, amennyiben gazdasági vagy szakmai tevékenységükön kívül árut vásároltak, rendeltek, kaptak, használtak, illetve ha részükre nyújtottak ugyanilyen körben szolgáltatást, vagy e körben lettek az áruval, szolgáltatással kapcsolatos kommunikáció címzettjei.

E tétel bírósági ítéletekben is megjelent, s kifejtésre került. Például az EBH 2004. 1093 számú ítéletében a bíróság kimondja, hogy az a nem természetes személy is fogyasztónak minősül, aki az áru végső felhasználója, hiszen a fogyasztói státus egyik legfontosabb kritériuma az, hogy a dolog megszerzése, birtoklása, használata a dolog végső felhasználása érdekében történjen.²⁴

²⁴ CSÉCSY- FÉZER- HAJNAL- KÁROLYI- PETKÓ- TÖRŐ, *A gazdasági szféra ügyletei*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009.

A 2008. októberében hatályba lépett szabályozás változtatott az addigi koncepción, gyakorlaton. A hatályba lépő rendelkezések alapján már csak és kizárólag természetes személy lehet fogyasztó, míg a jogi személyek ki lettek zárva e körből, s irrelevánssá vált az is, ha gazdasági, szakmai tevékenységükön kívüli célból kötik a szerződést.

Bizonyos különbség fennmaradt a fogyasztóvédelmi törvény és a Polgári Törvénykönyv között. A Polgári Törvénykönyvben a fogyasztó a gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül szerződést kötő személy. Érdeemes lenne az egyébként egymással szorosan összefüggő, jelenleg mégis eltérő szabályozást összhangba hozni egymással. A fogyasztóvédelmi törvény fogalmi rendszeréhez való igazítást támasztja alá az is, hogy az EU irányelvek terminológiája, az Európai Bíróság gyakorlata (a társas utazások kivételével) a fogyasztó fogalmát a természetes személyek köréhez köti.

B.) Az új Polgári Törvénykönyv definíciója

Az új Polgári Törvénykönyv megalkotása során a jogalkotó a fogyasztó definícióját, ellentétben a fogyasztói szerződések fogalmával, meghagyta a törvény értelmező rendelkezései között, s a 2008. októberi változások is bevezetésre kerültek benne. A fogalom szerint fogyasztó az önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy.

Csak a természetes személyek körére rendeli alkalmazni így az új Polgári Törvénykönyv a fogyasztó fogalmát. A fogyasztói szerződések újonnan bevezetett szabályai között azonban észrevehetünk egy a törvény alapján tett kivételt.

A törvény felhatalmazása alapján más jogszabálynak a fogyasztói szerződésre irányadó szabályait - a törvény eltérő rendelkezése hiányában - alkalmazni kell arra a szerződésre is, amelyet a legalább középvállalkozásnak számító vállalkozás köt alapítvánnyal, egyesülettel, társasházzal vagy legfeljebb mikrovállalkozásnak minősülő vállalkozással. Vagyis a jogi személyek bizonyos köre is szerepelhet egy

szerződés alanyaként úgy, mint fogyasztó. A fogyasztó kört ez alapján az alapítványokra, egyesületekre, társasházakra és mikroállalkozásokra terjeszti ki a törvény, amennyiben legalább egy középállalkozással kötnek szerződést.

C.) A gazdasági reklámtörvények definíciói

A gazdasági reklámtevékenységről egészen 2008. augusztus 31-ig a 1997. évi LVIII. törvény rendelkezett, amely meghatározta a fogyasztó fogalmát a hatálya alá tartozó esetkörökben. Fogyasztónak kellett így tekinteni a minden olyan természetes és jogi személyt, valamint jogi személyiség nélküli gazdasági társaságot is, aki felé a reklám irányul. Látható tehát, hogy a törvény elég széles körre terjesztette ki a fogyasztói minősítést, és az egyetlen igazi kritérium az volt, hogy a reklám feléjük eljusson, és rájuk valamilyen hatást fejtessen ki.

A 1997. évi LVIII. törvényt azonban felváltotta a 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól, amely immár nem használt külön definíciót a fogyasztóra, hanem akként rendelkezik, hogy a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni abban a körben, amelyet nem szabályoz maga a törvény. A fogyasztóvédelmi törvény definíciója így azt a változást hozza, hogy most már itt is csak természetes személy lehet fogyasztóként a reklám címzettje.

D.) A tisztességtelen piaci magatartásról és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény

A tisztességtelen piaci magatartásokról és a versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény alkalmazásában fogyasztónak tekintendő a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény alapján fogyasztónak minősülő megrendelő, vevő és felhasználó.

Eltérően került szabályozásra a fogyasztó fogalma a fenti törvények által használt fogalomtól. Versenyjogi szempontból fogyasztónak minősülnek így a lakossági fogyasztókon kívül a gazdasági tevékenységet folytató, termelési célból fogyasztó vállalkozások is, amennyiben megrendelői, felhasználói, illetve vevői pozícióban kötik meg a szerződést.

Felhasználó a törvény értelmében az, aki a vevői vagy megrendelői jogcímen kívüli egyéb jogcímen jut hozzá az adott termékhez, példának okáért bérlőként, haszonbérlőként kerül kapcsolatba a terméket szolgáltató, gyártó vállalkozással.²⁵

A törvény tehát tágan értelmezi a fogyasztói fogalmat, nem korlátozza az általa nyújtott védelmet az érintett személyi kör, az áru, szolgáltatás felhasználásának célja alapján sem. A gazdaság valamennyi szereplőjére kiterjed az oltalom. Mindennek indokául magának a törvénynek a fő célja szolgál, a hatékony verseny fenntartása, védelme, s ezt a célt a fogyasztóvédelmi rendelkezéseknek is szem előtt kell tartaniuk. A törvény a fogyasztók összességének az érdekeit, a közérdeket védi.²⁶

E.) A 2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvény szintén meghatározza a saját fogyasztó fogalmát értelmező rendelkezései között. Fogyasztónak tekintendő a törvény alapján az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy.

A természetes személyeknek adja meg a védelmet ez a törvény is, már csak azért is, mert a törvény keretében szabályozott fekete lista keretében szabályozott üzleti

²⁵ FAZEKAS Judit, *Fogyasztóvédelmi jog*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.

²⁶ SZIKORA Veronika (szerk.), *A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és a gyakorlatban*, Debrecen, 2007.

gyakorlat, az agresszív üzleti gyakorlatok csak természetes személyek vonatkozásában értelmezhetők.

F.) A fogyasztó fogalma az Európai Bíróság döntései nyomán

A közösségi jog sem ismer egységes fogyasztó fogalmat. Amennyiben szükséges, azt minden egyes jogi aktusban egyedileg, külön definiálja. Vannak jogszabályok, amelyek esetében a vállalkozás minden ügyfele fogyasztónak minősül, akkor is esetleg, ha gazdaság, szakmai tevékenységet folytató személy, ellenben más jogszabályokban a fogyasztói fogalmat sokkal szűkebb körre alkalmazzák.

Van azonban egy közös kiindulópontja e fogalmaknak: a fogyasztó eszerint az a természetes személy, aki gazdasági vagy szakmai tevékenységi körén kívül köt szerződést, illetve a szerződést nem gazdasági vagy szakmai célból köti meg.

Ha a Bíróság ítélkezési gyakorlatát vizsgáljuk, akkor az állapítható meg, hogy a fogyasztói minőséget mindig az adott jogszabály alapján, a védelem céljára és a védendő érdekekre is figyelemmel értelmezi.

Egy eszményi fogyasztói képpel dolgoznak a másodlagos közösségi jogi aktusok, és főszabálynak tekintik azt a fogyasztót -és a védelmet is rá alkalmazzák-, aki kellően tájékozott, gondos, kritikus.²⁷

V. A fogyasztói szerződés másik alanya, a vállalkozás

A Polgári Törvénykönyv értelmező rendelkezései között a gazdálkodó szervezet fogalmát találjuk meg. Ez alapján az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai

²⁷ OSZTOVITS András (szerk.), *Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2008.

területi együttműködési csoportosulás, az egyes jogi személyek vállalata, a leányvállalat, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, a végrehajtói iroda, továbbá az egyéni vállalkozó tartozik a gazdálkodó szervezetek közé. Az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, kivéve, ha a törvény e jogi személyekre eltérő rendelkezést tartalmaz.²⁸

A fogyasztóvédelemről szóló törvény a vállalkozás szót használja, s annak fogalmát adja meg. Vállalkozásnak minősül az, aki fogyasztókat érintő vagy fogyasztókat érinthető tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi,

A vállalkozás áll tehát a szerződéses jogviszony egyik oldalán, aki a fogyasztókat érintő tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi, vagy az a személy, aki a vállalkozás nevében, illetve javára szerződést köt.

Az új Polgári Törvénykönyv már nem gazdálkodó szervezeteket szabályoz, hanem bevezeti a vállalkozás fogalmát. Vállalkozás a törvény értelmében az olyan jogi személy vagy jogi személyiség nélküli jogalany, amely elsődlegesen üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása céljából jött létre, továbbá az egyéni vállalkozó; az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány gazdasági tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a vállalkozásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, kivéve, ha a törvény e jogi személyekre eltérő rendelkezést tartalmaz.

A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény alapján a vállalkozás az, aki önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el.

²⁸ 1959. IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 685. § c) pont

A 2008. évi XLVII. törvény, amely a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról rendelkezik, a vállalkozás fogalmát akképpen határozza meg, hogy vállalkozásnak minősül, aki a kereskedelmi gyakorlat tekintetében önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el.

A fent ismertetett vállalkozás definíciók alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalkozás fogalmi definiálása sokkal egységesebb képet mutat, mint a fogyasztó fogalma.

A fogyasztó fogalmának meghatározásánál már tetten érhető a jogalkotásban az a véleményem szerint is kívánatos cél, miszerint kialakuljon egy egységes fogyasztó fogalom.